

משה חיים פלח

- 1 בשיטת רבינו חננאל בדינא דארווח לה זימנא
- 5 בשיטת הרמב"ם בדין מתנה ע"מ להחזיר בקנין כסף
- 7 בענין תינוק הנמצא בצד העיסה
- 9 בענין הודאת בעל דין במקום שחב לאחרים

בשיטת רבינו חננאל בדינא דארווח לה זימנא

אולם רבינו חננאל פי' בצופן אחר דמיירי צהלואה דמטיקרא כרש"י אך לא מיירי צהרווחת זמן גרידא חלא דסקלינכו מינה וכדר אוזפינכו לה, והראשונים תמכו ע"ד רבינו חננאל וז"ל הרש"ש אצל רבינו חננאל פירש דסקלינכו מינה וכדר אוזפינכו ניכלה וא"ל צהביא הנאה דקא שציקנא לך עד כך וכך זימנא מיקדשת לי דאי צדלא שקלינכו היכי עדיפא הנאת מלוה ממלוה עלמה וליצא צארעא וגיוורא צשמי שמיא, והאי קשיא ליתא דהנאת מלוה איתא ומלוה גופא ליתא, ועוד דלישנא דארווח לא משמע הכי, דהול"ל דאוזיף לה בזוי לזימנא כו'.

ובתוס' רי"ד תמה ע"ד כר"ח וז"ל ורבינו חננאל זל"ל פירש מאי הנאת מלוה כגון דמטא זימנא למיפרעיה וארווח לה ואמר לה צהביא הנאה דקא שציקנא לך עד כך וכך זימנא מיקדשת לי ומסרה לו המזמן והחזירו לה ליכנות צו עד הזמן שהרויח לה שאם לא נאמר כך נמלא העפל יותר מן העיקר דקיימא

אמר אציי המקדש צמלוה אינה מקודשת צהנאת מלוה מקודשת ואסור לעשות כן מפני הערמת רצית האי הנאת מלוה כ"ד חילימא דאזקפה דאמר לה ארצע צחמשה הא רצית מעלייתא הוא ועוד היינו מלוה לא לריכא דארווח לה זימנא, והנה צהא דאמרינן ארווח לה זימנא, רש"י והרי"ף ודעמיה פירשו דמיירי צהלואה דמטיקרא חלא דהשתא הרויח לה הזמן, והרמב"ם (פ"ה מאישות הע"ו) פי' דמיירי צתחילת הלואה וז"ל המקדש צהנאת מלוה הרי זו מקודשת, כיצד כגון שהלוה אותה עתה מאתים זוז ואמר לה הרי את מקודשת לי צהנאת זמן שארויח לך צמלוה זו שתהיה צידך כך וכך יום ואיני תוצעה ממך עד זמן פלוני הרי זו מקודשת, שהרי יש לה הנאה מעתה להשתמש צמלוה זו עד סוף זמן שקצע, ואסור לעשות כן מפני שהיא כרצית, ופירשו רבותי צהנאת מלוה דצרים שאין ראוי לשמען עכ"ל, וכוונתו לקושית רבינו חננאל דליצא צארעא וגיוורא צשמי שמיא דהיאך אפשר דעדיפא הנאת מלוה ממלוה עלמה.

תחילת הלואה, אך מ"מ איכא הכא נתינת מעות יעו"ש.

אך לכאורה גדר הדברים אכתי לריך ביאור עובא, דממ"נ אי הכי חזרה הויא פרעון החוב, א"כ השתא הויא הלואה חדשה, ואכתי אמאי לא הוי ריבית, ואם לא הוי פרעון החוב, א"כ מה צריך דיהבתינכו גיבליה, הא אינו אלא כפקדון בעלמא בידו, ואין כאן אלא הרווחת זמן, ומה צריך דמסרתן לידו אם לא נפרע החוב צריך.

ונראה דהנה צפרק חזקת הבתים (לז ב) ההוא ערבא דאמר ליה ללוה הב לי

מאה זוזי דפרעתי למלוה עילוך והא שטרך אמר ליה לאו פרעתיך אמר לאו הדרת שקלתינכו מינאי שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאביי כי האי גוונא מאי שלח ליה אביי מאי תיבעי ליה הא איבו דאמר הלכתא כותיה דרבה בארעא והלכתא כותיה דרב יוסף בצוזי דהיכא דאוקמו זוזי לוקמו והני מילי דא"ל הדרת אופתינכו מינאי אצל א"ל הדרתינכו ניהלך מחמת דהו שייפי וסומקי אכתי איתיה לשעבודא דשטרך, ופירש רשב"ס הכא לא הוה לערב שטר אחר מעולם כי אם זה והלכך אף על גב דפרעינכו כיון דהדר שקלינכו כאילו לא פרעינכו דמי וחייב לפרעו או דלמא מ"מ מודה הוא שפרעו וקיימא לן שטר שלוח צו ופרעו אינו חוזר ולוה צו שכבר נמחל שעבודו והאי שטרך חספא בעלמא הוא.

וכבר תמה בחידושי הגר"פ שם (א"ר קח) דמאי סלקא דעתין דאי אמר ליה

לן המקדש במלוה עלמא אינוה מקודשת וכל שכן בהנאת מלוה אלא לכדאמרינן שפרעתו ומיד נתן לה אותו הממון ונתן לה רשות להתעסק בו והריוח שיעלה בו הוא לה והכנאה כולה לה, וכך אמר גם רבינו יצחק מפא"ס כו' אחרי כן התבוננתי וראיתי שאין הלשון מוכיח כפתר רבינו חננאל ז"ל שאלו הביאה לו המעות בצמנו ועוד הרווח לה זמן אחר היינו הלואה גמורה והוה ליה למימר לא לריבא דאלוה לה ומקדשה באותה ההנאה מה צורך לכל זו הסיבה שתהיה חייבת לו מעות ותביאם ועוד ילוה לה, אלא ודאי כפתר המורה משמע כו' עכ"ל.

אולם דברי רבינו חננאל לריבית ביאור עובא, דכיון דאבדתינכו גיבליה לכא"ו כבר נפרע החוב לגמרי, ומאי דהדר ויהיב לה הויא הלואה חדשה, וכיון דתחילת הלואה לא צעי הר"ח לאוקמי, מאי מהני הא דפרעתינכו גיבליה והדר אופתינכו מינה.

ובס' פסקי הלכות יד דוד (פ"ה מאישות הי"ז) כתב לצאר שיעת הר"ח, דסצורא ליה דמקדש אשה בשעת תחילת הלואה הויא ריבית קלוה ואינוה מקודשת [או דס"ל דאף בגוונא דהויא אצק ריבית הוי טעם דאינוה מקודשת או דהוקשה לו דעכ"פ צב"ג לא הוי קרינן ליה בערמת ריבית] ולהכי לא מלי לפרושי כהרמב"ם, ומאידך ס"ל דהרווחת זמן גרידא לא חשיבא מתן מעות ולא מהניא לקידושין כהרמב"ם, ולהכי הוכרח לפרש דמירי דאבדתינכו גיבליה והדר אופתינכו גיבליה, וצב"ג לא הוי ריבית כיון דאינוה

טעמא [ויש שציארו צזה דכיון דעיקר העדות אינה אלא על דעת המתחייב, ואין העדים לריכים כלל לראות הכלואה, חשיב עדות אף כלפי הכלואה השניה].

ונראה דהנה צפרק הכותב (פה א) אמר רב פפא אי פיקה הוא מייתי לה לדי שבעה דאורייתא יביב לה כתובתה צאפי חד סהדא וסמך סהדא קמא אסהדא צתרא ומוקים להו להנך קמאי צמלוה מתקיף לה רב שישא צריה דרב אידי היאך סמך סהדא קמא אסהדא צתרא אלא אמר רב שישא צריה דרב אידי יביב לה כתובתה צאפי סהדא קמא וסהדא צתרא ומוקים לה להנך קמאי צהלוה, ומצואר דאינו תוצע את הפרעון השני אלא את הפרעון הראשון, וז"ל רש"י ומוקי להנך קמאי צהלוה יתבענה פרעון הראשון ויאמר מלוה בן אלנך שהרי התקבלת כתובתיך שנית עכ"ל [ויטוין צאחרו' דעמדו אמאי לא מלי למיתצב פרעון צתרא ונת' צמקומן] אך עיקר הדבר לריך ציאור, דלכאורה ע"כ כבר נפרע חוצ הכתובה צפרעון קמא, וא"כ פרעון צתרא הוא דלא הוי פרעון, והיאך מלי למיתצב פרעון קמא.

ובשבת (עב ז) תנו רבנן המוליא שטר חוצ עד שלא פרעו חייב משפרעו פטור רבי יהודה אומר אף משפרעו חייב מפני שלריך לו מאי צינייהו כו' רבא אמר דכולי עלמא מודה צשטר שכתבו שלריך לקיימו והכא צכותצין שוצר קמיפלגי תנא קמא סצר כותצין שוצר ורבי יהודה סצר אין כותצין שוצר, ומצואר דסצר רבא דלרבי יהודה דסצר דאין כותצין שוצר, כשם דקודם הפרעון אין

הדרת אזיפתיהו מינאי שפיר חשיב שטר, ומאי שנה משערא זייפא ושטר אמנה.

עוד לריך ציאור צעיקר דינא דשטר שלוה צו ופרעו אינו חוזר ולוה צו שכבר נמחל שיעצודו, דהנה נחלקו הראשונים האם פסול אף למיגצי מצני חורין, או דאינו פסול אלא למיגצי ממשועצדים, וצנדרים (כז ז) מי שפרע מקלת חוצו והשליש את שטרו ואמר אם אין אני נותן לו מכאן ועד ל' יום תן לו שטרו הביע הזמן ולא נתן ר"י אומר יתן כו', וצפי' הרא"ש שם כתב וז"ל ויגצה כל חוצו מצני חורי אצל ממשעצדי לא שכבר נמחל שיעצוד חלי החוצו ושטר שלוה צו ופרעו אינו חוזר ולוה צו שכבר נמחל שיעצודו כו' עכ"ל יעו"ש.

והסמ"ע (סי' מה סק"א) הביא דברי הרא"ש להלכה דשטר שלוה צו ופרעו גוצה צו מצני חורין, ומסיק דאף דממסקנת הרא"ש נראה דאינו גוצה אלא צכתיצה ומסירה, אך לדידן גוצה צלא"ה יעו"ש, אולם דעת הש"ך (שם סק"ז) דאינו גוצה צו כלל אף מצני חורין ודחה ראיית הסמ"ע מדברי הרא"ש, ודעת הלבוש (הו' צש"ך וסמ"ע שם) דאינו גוצה מצני חורין, אלא דכתב שם הטעם דכיון דצטל לענין השיעצוד צטל לגמרי, ומצואר דציסוד הדין סצירא ליה דלא צטל אלא לענין משועצדים.

ותמהו האחרו' דהרי העדים חתמו על הכלואה הראשונה, ונמלא דעל הכלואה השניה ליכא עדות כלל, והיאך יגצה צו אפילו מצני חורין, ואף להנך שיעות דאינו גוצה אף מצני חורין, מ"מ משמע דאינו אלא משום דנמחל שיעצודו, ולמאי צעינן להאי

צפרעון אלא בהשבת השטר, לית ליה זכות להחזיק צדמי הפרעון.

ומעתה יש מקום לבאר, דסלקא דעתין דהיכא דהדר הלוח ושקיל מן המלוה את מעות הפרעון [שלא בתורת הלואה חדשה אלא בתורת השבת הפרעון] הרי חוזר וניעור שיטבוד קמא, ושטרא הוי שטרא מעליא.

וכן יש לבאר הא דס"ד דשטר שלוח צו ופרעו חוזר ולוח צו, ובעינן לטעמא דנמחל שיטבודו, ולכמה שיטות צאמת כשר השטר למיגזי מצני חורין, דצאמת אין בגדר דחוזר ולוח הלואה חדשה עם שטר זה, אלא דאף דכבר נפרע הכ חוב, הרי הוא משיב את דמי הפרעון, ובעל הפרעון מכאן ולהבא, ועי"ז חוזרת וניעורה ההלואה הראשונה [ויעוין ברמ"ה (צ"ב ס) שהוסיף דהא דאין חוזר ולוח צו היינו אפילו אם החזיר המעות הראשונים עלמן שפרע יעו"ש, והיינו דס"ד דעכ"פ צכה"ג מלי לבעל את הפרעון] דכשם דחזינן דיכול לפרוע פרעון נוסף, ועי"ז בעל הפרעון הראשון, איכא למימר דה"ה דמלי המלוה להשיב ללוח את דמי הפרעון, ועי"ז בעל הפרעון מכאן ולהבא, והדרה הלואה קמייתא, וצוה ל"ש להקשות דאין בעדות על הכ הלואה, דצאמת אין כאן הלואה נוספת, אלא היא היא ההלואה הראשונה דעליה בעידו העדים.

ומעתה יש לבאר דברי רבינו חננאל, דמיירי דשקלינבו מינה והדר ארזפינבו ניהלה, דאין כוונת רבינו חננאל דהדר ארזפינבו ניהלה כהלואה חדשה, אלא כהשבת דמי הפרעון, ונתבאר דצכה"ג צאמת בעל

הלוח מחויב לפרוע עד שיחזיר לו שטרו, דלא צעי להיות לריך לשמור שוצרו מן העכצרים, הוא הדין אף לאחר שפרעו בלא ליטול השטר, אם לא יחזיר לו השטר השתא, מלי הלוח לתוצעו דישיב לו מעות הפרעון [ויעו"ש צראשונים דרב אשי דגדי מהך אוקימתא פליג צוה גופא, וכבר דעד כאן לא קאמר ר"י דאין כותצין שוצר אלא קודם הפרעון משא"כ אחר הפרעון].

והדברים לריכים ציארור עובא, דהתינח היכא דאכתי לא פרעו, איכא למימר דמתנאי ההלואה דלא יהא הלוח מחויב לפרוע בלא דישיב לו המלוה שטרו, אך אחר דכבר פרעו וזכה המלוה צמעות לגמרי וכבר אזל ליה החוב לגמרי, מכח מה מלי הלוח לתוצעו לחזור וליתן לו המעות.

ולכאורה נראה ציארור הדברים, דהנה צפשוטו ע"י הפרעון פקע החוב לגמרי, אך יש לדון דאינו כן, אלא סיבת החיוב קיימת אף לאחר הפרעון, אלא דכנגד סיבת החיוב איכא פרעון המבעלו, ולהכי מלי לחזור ולהעמיד פרעון נוסף, ועי"ז בעלה זכותו צפרעון הראשון, ומהאי טעמא כל דחזר ופרע מלי לחזור ולתוצעו את הפרעון הראשון.

וכן יש לבאר דברי רש"י צשבת, דלמ"ד דאין כותצין שוצר, אף אחר דפרעו מלי לחזור ולתוצעו להשיב לו את דמי הפרעון, דכיון דאף ע"י הפרעון לא פקע החוב לגמרי, וכל כחו להחזיק את דמי הפרעון הס מכח סיבת החיוב, כיון דמתנאי ההלואה דלא יהא מחויב

ומ"מ לענין דין כסף שיש צו הנאה שפיר חשיב כסף שיש צו הנאה, דהרי כבר זכה דמי הפרעון, והשתא יביז לה את דמי הפרעון מחדש.

הפרעון מכאן ולהבא והדרה הלואה קמייתא וניעורה, וי"ל דמהאי טעמא ליכא צוה דין ריבית גמורה, כיון דאין זו תחילת ההלואה אלא ביטול הפרעון, ודמי צוה להרווחת הזמן,

בשיטת הרמב"ם בדין מתנה ע"מ להחזיר בקנין כסף

המקדש צמלוח אפילו היתה בשער אינה מקודשת, כילד כגון שהיה לו אכלה חוב דינר ואמר לה הרי את מקודשת לי בדינר שיש לי בידך אינה מקודשת, מפני שהמלוח להולאה ניתנה ואין כאן דבר קיים ליהנות צו מעתה שכבר הולאה אותו דינר ועברה הנאתו עכ"ל [ויעוין צחידושי מרן ר"ז הלוי (במכתבים שסוכו"ם) דציאר דלא סגי בהנאה גרידא ובעינן כסף דוקא, אלא דאיכא תנאי נוסף דיכא כסף שיש צו הנאה, ויעוין צאור שמח (צבכ"ד)].

והנה האחרו' עמדו דהרמב"ם השמיט דינא דמהני מתנה על מנת להחזיר צפ"א מהלכות מכירה צדיני קנין כסף, ולא הביאו אלא צפ"ה ממכירה (ה"י) צדיני קנין חליפין וז"ל אף על פי שהקנה לו הכלי על מנת להחזירו נקנה המקח וזכה צו הלווקא שהמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה עכ"ל.

ולכאורה היה נראה לדון צציאור הצדדים, דהנה לקמן (ז) אמר רבא תנן מנה לפלוני ואקדש לך מקודשת מדין ערב ערב לאו אף ע"ג דלא מטי הנאה לידיה קא משעציד נפשיה האי איתתא נמי אף על גב דלא מטי הנאה לידה קא משעצדא ומקניא

אמר רבא הילך מנה על מנת שתחזירכו לי צמכר לא קנה צאשה אינה מקודשת צפדיון הבן אין צנו פדוי צתרומה ילא ידי נתינה ואסור לעשות כן מפני שנראה ככהן המסייע צצית הגרנות מאי קסבר רבא אי קסבר מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה אפילו כולחו נמי ואי קסבר לא שמה מתנה אפילו תרומה נמי לא ועוד הו"א רבא הו"א דאמר מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה דאמר רבא הילך אחרוג זה על מנת שתחזירכו לי נטלו והחזירו ילא ואם לאו לא ילא אלא אמר רב אשי צכולחו קני לצר מאשה לפי שאין אשה נקנית צחליפין א"ל רב הונא מר צריה דרב נחמיה לרב אשי הכי אמרינן משמיה דרבא כוותיק.

והנה מדברי הרמב"ם נראה דהמקדש צמתנה על מנת להחזיר אינה מקודשת מדאורייתא וז"ל (פ"ה מאישות כ"ד) האומר לאשה הרי את מקודשת לי בדינר זה על מנת שתחזירכו לי אינה מקודשת צין החזירה צין לא החזירה, שאם לא החזירתו הרי לא נתקיים התנאי, ואם החזירתו הרי לא נהנית ולא הגיע לידה כלום עכ"ל, וציארו האחרו' דהרמב"ם איזל לעעמיה דס"ל דצקידושין איכא דין דכסף שיש צו הנאה, וכדציאר הרמב"ם דינא דהמקדש צמלוח וז"ל (פ"ה מאישות ה"ג)

וכתב שם דרצא דאמר דמהני לענין ממונא אזיל לטעמיה דאמר צ"מ (מה ח) דקרא ומתניתא מסייעי לריש לקיש, ומשמע לכאורה דסבר כוותיה [ויעוין בתוס' שם] אך הרמז"ם דפסק כריו"ח לכהני השמיט דין עבד כנעני בקנין כסף [משא"כ בחליפין דאינו אלא מעשה קנין שפיר מהני אף סודר דאחרים].

ויעוין צכס"מ (רפ"ח ממכירה) דעמד דהרמז"ם השמיט דינא דמהני תחילת פרעון לקנין כסף, ויעוין עוד בלשון הרמז"ם (פ"א ממכירה ה"ד) כילד בכסף מכר לו בית מכר לו שדה ונתן לו הדמים קנה עכ"ל, וריבטא דלישנא ד"נתן לו הדמים" משמע לכאורה דצעי ליתן כל הדמים [ויש להאריך בזה ואכמ"ל] ולכאורה יש לבאר דתלי נמי בהנ"ל, דאי הוי מעשה קנין בעלמא סגי בתחילת פרעון, אך אי הכסף עלמו קונה אין מקלט פרעון מועיל לקנות הכל ואכמ"ל.

ומעתה היה נראה לבאר אף דברי הרמז"ם גבי מתנה על מנת להחזיר, דיש לומר דרצא דקאמר דמהני מתנה על מנת להחזיר במכר ומשמע אף בקנין כסף, אזיל לטעמיה דקנין כסף הוי מעשה קנין בעלמא, וצ"ח מהני אף על מנת להחזיר, משא"כ הרמז"ם דפסק כריו"ח דגדר קנין כסף דהכסף עלמו קונה, יש לומר דצ"ח לא מהני מתנה על מנת להחזיר, וצפרט למשנית צשיטת הרמז"ם דמתנה על מנת להחזיר אינה אלא קנין לזמן, וא"כ י"ל דא"א דקנין לזמן יקנה את הקרקע קנין לעולם.

נפשה, הילך מנה והתקדשי לפלוני מקודשת מדין עבד כנעני עבד כנעני לאו אף ע"ג דלא קא חסר ולא מידי קא קני נפשיה האי גברא נמי אף על גב דלא קא חסר ולא מידי קא קני לכהני איתתא כו' איתמר נמי משמיה דרצא וכן לענין ממונא ולריבא, אולם הרמז"ם השמיט דין עבד כנעני במכירה צדיני קנין כסף, ועמדו בזה הראשונים.

אולם צדיני חליפין שם (פ"ח ממכירה ה"ז) כתב הרמז"ם וז"ל הקנה אחד כלי למוכר כדי שיקנה הלוקה אותו הממכר וזה הלוקה עכ"ל, ויש שנקעו דכוונת הרמז"ם דמהני מדין עבד כנעני [ולא מדין שליחות דיתכן דלא מהני בזה ואכמ"ל].

והג"ר אהרן קוטלר (סי' ט) כתב לבאר צשיטת הרמז"ם, דדין עבד כנעני בממון מיתלח תלי בפלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש אי דבר תורה מעות קונות במטלטלין או משיכה קונה, דלר"ל דכסף לא קני אלא בקרקעות ולא במטלטלין, הוי מעשה קנין כשאר מעשי הקניינים, וצ"ח שפיר ילפי' מכסף דעבד כנעני דמהני כסף ע"י אחרים, אך לריו"ח דדבר תורה מעות קונות, האריך להוכיח התם דאין זה בגדר מעשה קנין, אלא דהכסף עלמו קונה את חילופיו, דכיון דקיבל הצעלים את הכסף בתורת דמי הדבר, ממילא נקנה הדבר לצעל המעות, וכתב שם דלריו"ח ל"ש דין כסף ע"י אחרים, דלעולם אין הכסף קונה אלא לצעל הכסף [וכסף דעבד כנעני שאני דהתם הוי מעשה קנין, וכן כסף דקידושין דודאי אינו אלא מעשה קנין יעו"ש].

אך בעיקר שיטת הרמז"ס בזה ובגדרי קנין כסף וצדין קידושין ומכירה במלוה, יש להאריך טובא, וית' במקומו.

בענין תינוק הנמצא בצד העיסה

משום דהוי דבר שאין צו דעת להשאל, וכן ביארו התוס' לעיל (ט ז) וצנדה (יה ז).

אולם בעל המאור בקידושין פרק האישי מקדש (נ ז) ביאר צאופ"א וז"ל וניחא לן דר"מ אדר"מ לא קשיא גבי אשה דאיסורא לחומרא וגבי תינוק אפשי טומאה הוא ולא מפשינן טומאה עכ"ל, וכן כתבו הרמז"ן והרשב"א והריטב"א ביצמות ר"פ האשה בתרא (קיע ה) וכ"כ הריטב"א בקידושין פרק עשרה יוחסין (פ ה) יעו"ש.

וכבר תמה הראב"ד (צס) כתוב שם פ"ז בקידושין (ס) ע"ד בעל המאור וז"ל היה לו לומר גבי אשה ודאי כיון דכי הדדי נינהו לרבי מאיר אזלינן לחומרא אבל גבי תינוק הוב ליה דבר שאין צו דעת לישאל וספיקו טבור ואפילו ברשות היחיד עכ"ל ולריך ביאור דברי כל הכך ראשונים אמאי הולכרו לזה (ועי' תוס' קידושין פ א ובמלחמות פ"ז בקידושין) וכן עלם דצריכס לריכיס ביאור דאי לאו טעמא דדבר שאצד"ל היאך מטברין משום סברא דאפשי טומאה לא מפשינן.

ונראה דברי חזינן דמטיקרא סבר ר"פ דאף הכא סגי למימר דמיעוט מעשיהן מקולקלין ואעפ"כ מתיר רבי מאיר לשחוט

חרש שוטח וקטן ששחטו ואחרים רואין אותם חייב לכסות צינן לצינן עלמן פטור מלכסות וכן לענין אותו ואת בנו ששחטו ואחרים רואין אותן אסור לשחוט אחרים צינן לצינן עלמן רבי מאיר מתיר לשחוט אחריהן וחכמים אסורים ומודים שאם שחט שאינו סופג את הארבעים כו' בשלמא רבנן לחומרא אלא רבי מאיר מאי טעמא אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן מחייב היה רבי מאיר על שחיטתן משום נבלה מאי טעמא אמר רבי אמי הואיל ורוב מעשיהן מקולקלים, אמר ליה רב פפא לרב הונא צריה דרב יהושע ואמרי לה רב הונא צריה דרב יהושע לרב פפא מאי איריא רוב אפילו מיעוט נמי דהא רבי מאיר חייש למיעוטא סמוך מיעוטא לחזקה ואתרע ליה רובא דתנן תינוק שנמלא צלד העיסה וצלק זידו רבי מאיר מטבר וחכמים מטמאין מפני שדרכו של תינוק לטפח ואמרין מאי טעמא דרבי מאיר קסבר רוב תינוקות מטפחין ומיעוט אין מטפחין ועיסה זו בחזקת טברה עומדת סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא אס אמרו ספק טומאה לטבר יאמרו ספק איסור להחיר.

והנה בטעמא דמטבר רבי מאיר צתינוק הנמלא אף דאינו אלא ספק השקול דפלגא ופלגא ביארו התוס' צס רבינו חיים

דמסייע לחזקה לא חיישין לרובא כלל ואפילו להקל סומכין על החזקה ואילו הכא חשיב לכו כפלגא ופלגא, וי"ל דשאיני התם דאפוש עומאה לא מפשינן וכל היכא דהו לכו פלגא ופלגא זבכי סגי ליה לר"מ לאוקמי בחזקה עברה עכ"ל, ומשמע דטעמא דר"מ משום דמוקמינן ליה בחזקה עברה, אך הדברים ל"ז דהרי כבר נשתמשנו בזה חזקה למיסמך למיעוטא לאשוויי ליה כפלגא ופלגא, והיאך הדרינן ומוקמינן בחזקה עברה.

אחריהן משום סמוך מיעוטא לחזקה, ועוד דאף למסקנא דאמרינן אס אמרו ספק עומאה לטבר יאמרו ספק איסור להתיר משמע קלת דאינה אלא סצרה צדרבנן, דצטומאה לא מחמרינן [ומשום אפוש עומאה לא מפשינן] אך לדברי תוס' דטעם החילוק משום דצטומאה איכא הלכתא דספק עומאה צדר שאין צו דעת להשאל ספיקו עבור הא בעיקר חסר מן הספר, ולהכי הולרכו הראשונים לחדש טעמא דאפוש עומאה לא מפשינן.⁸

ונראה לבאר עפמ"כ האחרון דתרי דיני איכא בחזקה, חדא דין הכרעה על עלם הספק, והב' דין הנהגה, דאף היכא דליכא דין הכרעה דחזקה, מ"מ לא מפקינן מדינא קמא.

אולם אכתי לריך ביאור טעמא דמילתא, דכיון דאינו אלא פלגא ופלגא וליכא חזקה, אמאי אזלינן לקולא.

ונראה דהא דאמרינן סמוך מיעוטא לחזקה, היינו דין הכרעה דחזקה, אך אכתי פש לן אידך דינא דחזקה דהוא דין הנהגה, ולהכי מדינא צין צאיסור וצין צטומאה מוקמינן הדבר על חזקתו, אלא דצאיסור החמירו דלא לסמוך על חזקת הנהגה גרידא אלא רק על חזקת הכרעה [ויעוין צחמד"ש (כתובות כז ז) דאף למ"ד תרי ותרי ספיקא דרצנן ומן התורה מוקמינן על חזקה, מ"מ אין

ונראה לבאר, דהנה ז"ל הריטב"א ציצמות (ק"ט א) אלא אמר רצא רישא חזקה ליצום ורובא לשוק וחזקה לא עדיפא כרובא ואתי מיעוטא דמפילות סמוך לחזקה והו"א ליה כפלגא ופלגא כו' קשיא לי הא דאמר צפרק עשרה יוחסין וצפרק כסוי הדם גצי תינוק הנמלא צ"ד העיסה דר"מ מטבר ופרישנא טעמא דידיה משום דרוב תינוקות מטפחין ומיעוט אין מטפחין ועיסה זו בחזקת טבורה עומדת סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא, אלמא כל היכא דאיכא מיעוטא

⁸ **ובאמת** האי ליטנא דאפוש עומאה לא מפשינן מלינו צגמ' צצ"כ (ז א) והתם מיירי לענין גזירה דרצנן, דלא גזרינן משום דאפוש עומאה מדרצנן לא מפשינן, ויעוין צריטב"א צקידושין (פ א) וצנוצ"ק (יו"ד סי' כו) ומשמע דה"נ כוונת הראשונים דמן התורה אף צספק איסור אזלינן לקולא, אלא דצאיסור החמירו מדרצנן וצספק עומאה העמידו על עיקר הדין משום דאפוש עומאה לא מפשינן.

וכן מצו"ח להדיו צדברי המרדכי לקמן צפרק הזרוע (סי' תשל"ז) יעו"ש דהציא צדברי הגמ' דאס אמרו ספק עומאה לטבר יאמרו ספק איסור להתיר וכתב ז"ל והטעם משום דאפוש עומאה לא מפשינן כדאמר' צצ"כ ע"כ.

במקום תו"ת אינו דין מיוחד בספיקא דתו"ת,
אלא בכל חזקה שאין זה דין הכרעה.

זוה צירור אלא רק דין הנהגה יעוין שס, ויש
לומר דהטעם דחמירו שלא לסמוך על חזקה

בענין הודאת בעל דין במקום שחב לאחרים

קנוינא על צעלי חובותיו שלא יגזו מאותן
שחייבין לו, אצל לפרעון ולקנוינא דלקוחות
שיעשה כן לגבות מהם שלא כדין לא הוה חייש
שמואל עכ"ל, וכן נראה מדברי הרמב"ן
והרשב"א דפרק איזבו נשך (עג ז) יעו"ש וכן
נראה מדברי הראש"ד שהוצא צרא"ש בסוגין
ועוד.

ומקור דברי הראשונים מסוגיא דצ"מ (יג א)
דטעמא דהמולא שטר חוב שיש בו
אחריות נכסים לא יחזיר אע"ג שחייב מודה
היינו משום דחיישינן לפרעון ולקנוינא, אלמא
אי לאו דחיישינן לקנוינא הוי סמכינן אהודאת
הלוה אף במקום דאיכא אחריות נכסים והוי
חב ללקוחות.

אך האחרו' תמכו בזה, דלכאורה כל היכא
דחב לאחרים ל"ש כלל נאמנות דהודאת
צעל דין, דהרי בפשטו יסוד דין הודאת צעל
דין הויא משום דאיכוו צעלים על ממונו, ולקמן
(פו ז) תנן כתב לה גדר ושצועה אין לי עליך
אין יכול להשציעה כו' ומבואר צרי"ף
וצראשונים דהוי מדין הודאת צעל דין,
וצנסהדרין (כד ה) תנן נאמן עלי אבא נאמן עלי
אביך כו' ומבואר צרשב"ס (צ"ז קכח א)
וצרמ"ב (שס יג ז) דיסוד הדין משום הודאת
צעל דין, והרי התם אינו ענין נאמנות כלל,
אלא דכיון דאיכוו צעלים על ממונו יכול

יחודה אמר רב האומר שטר אמנה הוא
זה אינו נאמן דקאמר מאן אילימא
דקאמר לוב פשיטא כל כמיניה ואלא דקאמר
מלוה תצוא עליו זרכה אלא דקאמרי עדים אי
דכתב ידם יולא ממקום אחר פשיטא דלא
מהימני ואי דאין כתב ידם יולא ממקום אחר
אמאי לא מהימני כו' אצוי אמר לעולם דאמר
מלוה וכגון שחב לאחרים וכדדרי נתן דתניא
רבי נתן אומר מנין לנושה בחצירו מנה וחצירו
בחצירו מנין שמוליאין מזה ונותנין לזה תלמוד
לומר ונתן לאשר אשם לו.

והנה מבואר בדברי הגמ' דאיכא דחב
לאחרים ליכא נאמנות דהודאת צעל
דין, ובדברי רוב הראשונים מבואר דטעמא
דמילתא משום חשש קנוינא, וז"ל הרמב"ם
(פ"ז ממלוה ולוב ה"ו) ראוון שהיה חייב לשמעון
מאה ולוי חייב לראוון מאה מוליחין מלוי
ונותנין לשמעון, לפיכך אם אין לראוון נכסים
והיו לו שטרי חוב על לוי ואמר לוי שטר אמנה
הוא פרוע הוא והודה לו ראוון אין משגיחין
על הודאתו שמה קנוינא הם עושין לאצד
זכותו של שמעון אלא ישצע שמעון ויעול מלוי
כדין כל עורף שאינו נפרע אלא בשצועה כו'
עכ"ל, וכן מבואר בדברי הרישב"א צ"מ (יג
א) וז"ל ולשמואל דאמר לקמן דפרקין דלפרעון
ולקנוינא לא חיישינן, פירוש דאע"ג דהאומר
שטר אמנה הוא זה אינו נאמן דילמא עבד

להאמין את חזירו כנגדו ולפוטרו משצועה, וכן יכול לחייב את עלמו לדין ולעדות דקרוצים, וזכו נמי יסוד דין הודאת בעל דין דעלמא, דכיון דחייבו בעלים על ממונו מזי לחייב את עלמו לדונו כפי דבריו [ואין זו התחייבות בעיקר הממון, אלא דצכחו לחייב לדונו כפי דבריו] וכן מצוה צגיטין (סד א) דנאמנות בעל דין הוי משום דממון אתיביז למחילה יעוין שס, ומעתה תמכו האחרו' דצגוונא דחצ לאחריני חסר עיקר יסוד דין נאמנות דהודאת בעל דין, ואמאי הולרכו הראשונים לחשש קנוינא [ובאמת מדברי הרא"ש צשס רצנו יונה צסוגין משמע לכאורה דאף צגוונא דליכא חשש קנוינא לא מהימן לחוב לאחריני יעוין שס] ויעוין עוד בקל"ח (סי' נט סק"צ) דנראה דנקט הכי אליבא דאמת, דטעמא דלא מהימן היינו משום דלא הוי בעלים כלל לחוב לאחריני.

לעלמו, ומש"ה הולרכו הראשונים לטעמא דקנוינא.

אולם כבר העירו בזה, דצדצרי הראשונים צצ"מ (יג א) מצוה דגס צגוונא דודאי לוב וְהנידון אי צניסן או צתשרי, דכל הנפק"מ אינה אלא לענין לקוחות נמי צעינן לחשש קנוינא, והרי התם ל"ש כלל הוכחה וראייה, דהרי איבו צלא"ה חייב וכל הנידון לענין לקוחות, ומצוה דאעפ"כ שייכא בזה נאמנות דהודאת בעל דין אי לאו חשש קנוינא.

ונראה צבהקדס כמה קושיות.

(א) לקמן (כג א) תנן האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרשה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר וצגמ' האשה שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני נאמנת והא שווייה לנפשה חתיכה דאיסורא אמר רבא בר רב הונא כגון שנתנה אמתלא לדצריה תניא נמי הכי אמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני אינה נאמנת ואם נתנה אמתלא לדצריה נאמנת, ומצוה דמהני אמתלא צנאמנות דשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, אולם לענין הודאת בעל דין צביא הקל"ח (סי' פ' סק"א) דעת כמה אחרונים דלא מהני אמתלא וכן הכריע הקל"ח, ויעוין עוד צרא"ה (לקמן שס) שכתב וז"ל ואיפשר צאומרת מקודשת אני לפלוני לא סמכינן צאמתלא שכצר הודת לו ושוצ לא כל הימנה לחוב לו עכ"ל והוצא צר"ן ובקל"ח שס, ותמכו האחרו' מאי שנא הודאת בעל דין משויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, והא צפשוטו יסוד דין שויה אנפשיה חד"א הויא

והנה מלשון הרמצ"ן והריעצ"א צריש מכות (צ א) משמע דצזוממי גלות היכא דמודה הנידון דהרג צפניהם מהניא נאמנותו לפוטרו ממלקות מדין הודאת בעל דין, ותמה ר' שמואל ז"ל (שס סק"א) תמה דנבי דחשיב צע"ד אך כיון דלא הוי בעלים למחול אהך חיובא היאך מהניא הודאתו, כיון דיסוד דין הוצ"ד אינו אלא משום כח הצעות לקצוע דיני הממון והניח צל"ע.

ור' שמואל ז"ל (צחי ס"כ וצכ"ד) ציאר בזה דמלבד דין הנאמנות דהודאת בעל דין איכא נמי הוכחה וראייה דכן הוא, ומשום דמסתמא דמילתא אין אדם משקר לחוב

דחתמול כבר נתגרשה, אך היכא דאומרת נתגרשתי השתא לכאורה לא הוי הפה שהתיר כלל, אולם בדברי רש"י חזינן לכאורה דאף צכה"ג איכא נאמנות דהפה שאסר הוא הפה שהתיר, דכיון דמפיו אנו חזינן לעולם נאמן וסגי בטענה גרידא].

ובפסקי הרי"ד (תוס' רי"ד) שם השיג ע"ד רש"י וז"ל פירש המורה דהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואינו נראה לי דלא אמרינן הפה שאסר הוא הפה שהתיר אלא כדעטין האיסור וההתיר ביחד, אצל אס אסר עלמנו היום אינו יכול להתיר עלמנו למחר, אלא הטעם הוא מפני שיש לו עדים שהיתה שלו או של אציו, ומשום דחתם צבהיא סימנא אתה עושה אותו כאילו הודה לו ואף על פי שלא הודה לו בפירוש, כל טענה שיאמר אנו מאמינים לו כיון שיש לו עדים עכ"ל, ולכאורה כוונתו דנבי דצהודאה מפורשת לא מהימן דהפש"ס אחר כדי דיבור, אך הכא דליכא הודאה מפורשת מהימן אף לאחר כדי דיבור, דכיון דלא הודה מעולם בפירוש, סגי בטענה גרידא [ומש"כ דאית ליה עדים לכאורה כוונתו רק לבאר אמאי לולי הודאתו היתה הקרקע בחזקתו] ור' שמואל ז"ל (צח"י צ"מ ס"י ט) נתקשה בדבריו והניח צ"ע יעו"ש.

ג) כתב הרשב"א בתשו' (ח"צ ס"י עב וח"ג ס"י רו) דדין חיוב שצועת מודה במקלטה, דהיכא דלא הודה בפירוש אלא דנתחייב מתוך הכפירה, נבי דהויא הודאה לחייבו צעיקר הממון, אך ליכא צכהאי גוונא חיוב שצועת מודה במקלטה, אלא צעיקר הודאה מפורשת כדכתיב "כי הוא זה", ול"צ דכיון דהויא

כדין הודאת בעל דין [ויעוין מש"כ צזה ר' שמואל ז"ל (צח"י ס"י ט)].

ב) לקמן צפרק שני דייני גזירות (קט א) בעורר על השדה והוא חתום עליה צעד אדמון אומר השני נוח לי והראשון קשה הימנו וחכמים אומרים איצד את זכותו עשאה סימן לאחר איצד את זכותו כו' וצגמ' (קט ג) א"ר יוחנן אס טען ואמר חזרתי ולקחתיו ממנו נאמן, ופירש רש"י שם וז"ל נאמן דהפה שאסר הוא הפה שהתיר דמאחר שיש עדים שהיתה שלו ונגזלה הימנו אין לזה זכות באתו תלם אלא על פיו של זה שעשאה סימן לאחר והרי חזר ואמר לקחתיו עכ"ל, והתוס' שם תמהו דהוי מיגו למפרע וביארו צאופ"א [וצדעת רש"י ביארו האחרו' דאזיל לטעמיה צכ"ד דמשמע דס"ל דמהני הפה שאסר אף לאחר כדי דיבור, דצריש פירקין דתנן מודה רבי יהושע צאומר לחצירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו שהוא נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר לא הזכיר רש"י דצעיקר תוך כדי דיבור, וכן לקמן (כז א) גצי האשה שאמרה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה שאסר הוא הפה שהתיר, אלא רק צסוגין (יח ג) גצי עדים שאמרו אנוסים דשייך דינא דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד פירש רש"י דהכא מהימני דכיון דתוך כדי דיבור הדרי צבו אמרי' כולה חדא בגדה, וכן מצואר דבהשלמה (הוצא צשעמ"ק כג א) דדוקא הכא צעיקר תכ"ד, אלא דאכתי דצרי רש"י התם מחודשים עפי, דלכאורה אף לשועת הראשונים דמהני הפה שאסר אחר כדי דיבור היינו היכא דמתיר מה שאסר, וכגון האשה שאמרה אשת איש הייתי, ולמחר חזרה ואמרה דצשעת אמירתה

משמע דצעינן עדים דידיעי מן הטעות עלמה יעו"ש].

וכתב התשצ"ן (הוצא בשטמ"ק צ"מ ג ז) וז"ל יש לומר שיש חילוק בין הודאה בפני בית דין לחוץ לבית דין וצפני עדים דהא צפרק קמא דגיטין אמרינן גבי הנהו גנאי דעבוד חושבנא דמלי למטען עיינתי בחושבנאי ולא פש ליה גבאי כלום דאסיקנא התם דהוה ליה קנין בטעות וחוזר ולא אמרינן כיון שהודאה מתחילה וקנו מיניה דפש גביה הוה ליה הודאת צעל דין ואינו בהכחשה והזמה משום דלא אמרינן הכי אלא כשההודאה היה בצית דין דומיא דעדים עכ"ל, ומצואר דצהודאה חוץ לבית דין מודו הראשונים דמלי למהדר ציה [וכן מדוקדק בלשון הר"י מיגש שם שכתב וז"ל ילפינן השתא מהאי מעשה דמאן דמודה לחצריה צצוי דינא דאית ליה גביה מידי ולצתה הכי קא טעין דאישתלי בההוא אודיתא וקאמר דלית ליה גביה ולא מידי אף על גב דאייתי סהדי דלית ליה גביה ולא מידי לא איכפת לן בהנהו סהדי דמכי אודי אודי כו' עכ"ל, הרי דנקט מאן דמודה לחצריה צצוי דינא"ן ול"צ מאי שנא.

והט"ז (ח"מ סי' קלח) כתב דצגוונא דשתיקה כהודאה צפני צית דין והציה עדים מלי למהדר ציה ודימה להנהו גינאי, והנה"מ (שם סק"י) השיג דע"כ הא דההוא גינאי מיירי דוקא חוץ לבית דין, דצצית דין ודאי לא מלי למהדר, וצדעת ה"מ נראה לכאורה דסצירא ליה דשתיקה כהודאה צפני צית דין דמיה להודאה מפורשת חוץ לצ"ד, ול"צ גדר להצרים.

הודאה לחיוב אמאי לא מהניא לדין מודה צמקלת, ועוד דהרי עיקר דינא דמודה צמקלת מצואר צרש"י (קידושין סה ז) דילפי' מ"כי הוא זכ" וכיון שמתחייב מתוך הכפירה לא הוי צכלל הכ קרא, מנא לן דאיכא צזה נאמנות דהודאת צעל דין.

ד) נחלקו הראשונים צהודאת צעל דין צגוונא דחזר ואמר טעיתי והציה עדים כדצרי, שיטת הרמצ"ס דנאמן לחזור צו וז"ל (פ"ז מטען ונטען ה"י) מי שהודה צצית דין שאני חייב לזה התוצע מנה ואחר כך אמר נזכרתי שפרעתי לו חוצו זה שהודיתי צו והרי עדים, הרי זה עדות מועלת ועושין על פיהם שהרי לא הכחיש עדיו ואינו כאומר לא לויתי מעולם עכ"ל, אולם הר"י מיגש (שצטות מא ז) פליג דאף צגוונא דאייתי עדים כדצרי וחזר ואמר אשתלינא צהודאתי לא מהימן, וכן דעת הרשצ"א והריטצ"א (צ"מ ג ז).

ומקור דצרי הרמצ"ס מסוגיא דהנהו גינאי (גיטין יד ה) הנהו גינאי דעציד חושבנא צהדי דדדי פש חמש איסתרי זוזי גבי חד מנייהו אמרי ליה יבהצינכו ניהליה למרי ארעא צאפי מרי ארעא וקנה מיניה לסוף אזל עצד חושבנא צין דיליה לנפשיה לא פש גביה ולא מידי אסתא לקמיה דרצ נחמן א"ל מאי איעציד לך חדא דאמר רצ הונא אמר רצ ועוד הא קנו מינך א"ל רצא ואטו האני מי קאמר לא יבהצינא דליכא גבאי קאמר א"ל א"כ קנין צטעות הוא וכל קנין צטעות חוזר ויעו"ש צרי"ף דמיירי דאיכא עדים דטעה] ול"צ דעת הר"י מיגש ודעמיה דסצרי דאף צמקוס עדים לא מלי למהדר ציה [מיהו מלשון צרי"ף שם

דהוי צעליס על ממנו, וכך דינא הוי מסצרא, וזכו יסוד דינא דנאמן עלי אצא ודין נאמנות לפטור משצועה, וכן זכו יסוד דינא דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא, ודין זה אינו כלל דין "נאמנות" דצאמת לא נקטינן כלל דצאמת כדצרינן, אלא דאנו לריכין לדונו כפי דצרינן כיון דאיכו צעליס על ממנו, אך מלכד זה איכא דין "נאמנות" דהודאת צעל דין, והאי דינא ילפי' מקרא ד"כי הוא זה" וכדפירש רש"י בקידושין, וביאור הדברים, דהנה צעיקר גדר חיוב שצועת מודה במקל'ת נחלקו הראשונים, דהתוס' לעיל (יה א) בדרך הצ' ביארו וז"ל מודה מקל'ת יש להשציעו שחייב לו ממון שהודה ועל ידי כך מגלגל עליו שצועה כעין גלגול אצל כופר הכל נסתלק לגמרי ממנו עכ"ל, אולם התוס' צ"מ (ד א) ביארו משום דכיון דהודה נראה דטענה דאיך אמת, דע"י הודאתו איכא דררא ורגלים לדבר דטענת התוצע אמיתית, וי"ל דהא אינו אלא ע"י דין הנאמנות דאיכא בהודאת צעל דין, דכיון דנקטינן דצאמת כדצרינן דחייב במקל'ת, אית לן רגלים לדבר דתציעת התוצע אמת, אך אי משום דין הודאת צעל דין דצטלות, דכיון דהוי צעליס דיינינן ליה כדצרינן, ליכא צזה דררא לתציעת התוצע, דהרי לא נתצרר כלל דטענת התוצע אמיתית במקל'ת, וזכו דפירש רש"י דמהא דסמכה התורה על מקל'ת הודאתו לחיוב שצועה ילפי' נאמנות דהודאת צעל דין.

ומעתה יש לבאר דצרי הרשצ"א דליכא חיוב שצועת מודה במקל'ת אלא צמודה ממש ולא צמתחייב מתוך הכפירה, די"ל דהא דגם צמתחייב מתוך הכפירה איכא דין הוצ"ד היינו רק מכה דין הצעליס, דכיון דאיכו

ה) בפרק חזקת הבתים (לג א) בהוא דאמר לחצריה מאי צעית צהאי ארעא א"ל מיין צזינתה והא שטרא אמר ליה שטרא זיפא הוא גחין לחיש ליה לרצה אין שטרא זיפא הוא מיכו שטרא מעליה הוה לי ואירכס ואמינא אינקיט האי צידאי כל דהו אמר רצה מה לו לשקר אי צעי אמר ליה שטרא מעליה הוא אמר ליה רב יוסף אמאי סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא צעלמא הוא, ול"צ טעמא דר"י אמאי לא הוי מיגו, ויעו"ש צתום' דפירשו משום דהוי מיגו להוליא או משום דהולרך לשקר תחילה.

אך הרשצ"ס שס פי' וז"ל כיון דאודי אודי ולא דמי לשאר מה לו לשקר שצגמרא ששתי טענות יכולות להיות אמת אותה שהוא טוען ואותה שהוא היה יכול לטעון ולא טען דאמר' מיגו אצל הכא דמי למה לו לשקר צמקום עדים שהרי כל כחו וחזקתו צקרקע זו על ידי האי שטר הוא והיאך נאמר מה לו לשקר צשטר זה אי צעי אמר שטרא מעליה הוא והלא מודה שהשטר פסול והודאת צעל דין כמאה עדים ואילו צאו שני עדים שאמרו שהוא פסול ליכא תו מה לו לשקר עכ"ל והדברים לריכס ביאור עוצא דהא צכל מיגו נמי איכא הודאה דאיך טענה אינה אמת, ויעוין צנמוק"י שס דביאר כוונת הרשצ"ס וז"ל האי דמי טפי למגו צמקום עדים כיון שהודה ממש צפניו עכ"ל, ומשמע דכיון דהכא הודה צפירוש גרע וצטל המיגו, ול"צ מאי מעליותא איכא בהודאה צפירוש.

ונראה לדון צביאור הדברים, דתרי דיני הודאת צעל דין איכא, האחד משום

אידך דינא דהוי משום צעלים, וזכה מהניא אמתלא?²

וכן יש לבאר דברי הע"ז דצשתיקה כהודאה אף צפני צית דין מהניא אמתלא, דיש לומר דדין הנאמנות דהודאה צעל דין אינו אלא כהודאה מפורשת, אך צשתיקה כהודאה ליכא דין נאמנות, ואינו אלא אידך דינא דאדם צעלים על עצמו, וזכה מהניא אמתלא [אלא דצלא עדים הויא אמתלא גרועה].

וכן יש לבאר דברי הרש"ס צסוגיא דשטרה זייפא, דצמיגו דעלמא כיון דליכא הודאה מפורשת נגד טענת המיגו, ליכא צזה דין נאמנות דהודאה צעל דין, אלא דין הצעלות גרידא, וצכה"ג כיון דליכא נאמנות כנגד טענת המיגו, אכתי כח הטענה קיים ואיכא צזה דין מיגו דכח הטענה, משא"כ הכא דאיכא הודאה מפורשת דאית צה נאמנות, צעל כח הטענה מהך טענה, וזכו דדימה רש"ס להיכא דצאו עדים נגד טענת המיגו דאלז ליה המיגו.

והנה צעיקר דברי הנמוק"י והרש"ס דצגוונא דאיכא הודאה מפורשת לא

צעלים על ממונו דיינין ליה כפי דריו, אך לדין הודאה צמקלת דצעינן דררא צעינן לדי הנאמנות דוקא, וי"ל דנאמנות דהודאה צעל דין אינה אלא צמודה ממס.

וכן יש לבאר הא דמהני אמתלא צשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא ולא מהניא אמתלא כהודאה צעל דין, ד"ל דאמתלא לא מהניא אלא צדין הוצ"ד דצעלים, דכיון דאין זו נאמנות ממס אלא דדיינין ליה כדצרו, מלי למחדר ציה ע"י אמתלא, וכן צשויה אנפשיה י"ל דליכא אלא הכ דינא, אך כהודאה צעל דין צממון דאיכא דין נאמנות ממס, י"ל דאמרינן צזה כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד [ויעוין צקל"ח (סי' פ' סק"ג) דנקט דגס צנאמנות דהודאה צעל דין איכא דינא דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד דומיא דעדים, ויעוין עוד צרמצ"ן (קידושין סד צ) דאף צמיגו איכא דינא דכיון שהגיד, דהוי דין צכל נאמנות יעו"ש].

וכן יש לדון לבאר דברי התשצ"ן, דצהודאה חוץ לצ"ד מהני אמתלא, דיש לומר דדין הנאמנות דהודאה צעל דין אינה אלא צצית דין דומיא דעדים, אך חוץ לצ"ד ליכא אלא

² **מיהו** דצברי ה"ר"י מיגש צצצועות שס מצואר דאף צמתחייב מתוך הכפירה לא מלי למחדר ולמימר אשתלאי ואף דמייתי עדים כדצרו, ולמשנת"ל ל"ל דס"ל דאיכא דין נאמנות דהודאה צעל דין אף צמתחייב מתוך הכפירה, וצאמת יעוין צלשונו שס דמצואר דצהודאה מפורשת פשיעא ליה עפי וביה מקום לחלק צזה וז"ל לייפין בשתא מהאי מעשה דמאן דמודה לחצריה צצוי דינא דאית ליה גציה מידי ולצתר הכי קא עיין דאישתלי צבהוא אודיתא וקאמר דלית ליה גציה ולא מידי אף על גב דאייתי סהדי דלית ליה גציה ולא מידי לא איכפת לן צבהכו סהדי דמכי אודי אודי דהא הכא דאודיתא דלוח מגו כפירותיה נקעינן לה ואף על גב דאינכו אמרי צתר הכי דפרעיב לא אשגחינן צכו וכל שכן היכא לאודה צפירוש דמחייבין ליה כהודאה דיליה ולא משגחינן צבהכו סהדי עכ"ל, ומשמע דביה מקום לחלק צין גוונא דנתחייב מתוך כפירתו לצין היכא דהודה צפירוש.

מזויף וי"ל דשמא ירא ליה לומר מזויף פן יכחישוהו וליכא מגו ופירש הקונטרס במקום אחר דטעמא משום דדצר תורה א"ל קיום דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן צ"ד ורצנן הוא דאלרכוהו קיום כי עעין מזויף הוא אצל בשאר טענות כגון פרוע הוא לא הליכוהו קיום וכן נראה לר"י עכ"ל, והאחרו' ליודו לבאר צבונתם דתרווייהו לריכי, דטעמא קמא אתי לבאר אמאי ליכא הכא מיגו, וטעמא בתרא אתי לבאר אמאי ליכא הכא הפשא"ס, דהך מ"ד סבר דלא תיקנו למיחש לזיוף אלא במקום דטעין, אך למ"ד מודה בשטר שכתבו לריך לקיימו דנו האחרו' דפליג צב גופא וסבר דציעלו השטר לגמרי ועשאוהו כחספא כל זמן דלא נתקיים וממילא הוי הפשא"ס].

ומצתה אחר דנתבאר דתרי דיני הודאת צעל דין איכא, נהי דדינא דאדם צעלים על ממונו לא שייך כלל אלא כלפי עצמו, אך כל היכא דחב לאחרים ל"ש יסוד דין הנאמנות, מ"מ אידיך דינא דהודאת צעל דין דהוי דין נאמנות ממש, יש לומר דכל דהוי צעל דין בעיקר הדבר ממילא מהניא נאמנותו אך כלפי אחרים, ולהכי הולרכו הראשונים לטעמא דקנוניא וכדמשמע בצוגיא דצ"מ (יג א).

והנה ר' שמואל ז"ל (צחי סי' כ') כתב להוכיח כדצריו דאף צלא חשש קנוניא ליכא הודאת צעל דין במקום שחב לאחרים, מהא דמצוחר בראשונים צפ"ק דצ"מ דאף באומר לא לוייתי לא מהימן לחוב ללקוחות, והרי התם דבא לפטור עצמו ל"ש חשש קנוניא, אלא ע"כ דהא דצעינן לחשש קנוניא אינו אלא

מהני מיגו, תמכו האחרו' מסוגין דמודה בשטר שכתבו לריך לקיימו דמהימן צמיגו דמזויף, והרי מיירי אף צבונתא דליכא הודאה מפורשת שכתבו.

ונראה ליישב, דהנה האחרו' תמכו עוד מריש פירקין דתנן מודה רצי יחושע באומר לחצירו שדה זו של אביך היתה ולקחתיה הימנו שהוא נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר והרי איכא הודאה מפורשת, ובחידושי הגר"פ (שם א' קמג) כתב לחלק צזה דין מיגו לצין הפה שאסר, דצבונתא דהוי הפה שאסר מודה רשצ"ס, והתם צפשוטו הוי הפה שאסר.

ומצתה יש ליישב נמי קושית האחרו' ממודה בשטר שכתבו לריך לקיימו, דהרי מצוחר ברמצ"ן (צ"ע א) דהכא הוי הפשא"ס ואינו מיגו גרידא וכן מצוחר ברשצ"א שם יעו"ש וכן מצוחר להדיא צקונטרס הראיות לריא"ז (פ"ק דצ"מ ר"ה ג) ודקדק כן מלישנא דגמ' (צ"מ ז א) האי שטרא חספא צעלמא הוא מאן משוי ליה שטרא ליה האי קאמר דפריע אלמא דמדצבנן ציעלו השטר לגמרי כל זמן דלא נתקיים ואף צלא טענת מזויף [ויעוין עוד צצית הלוי (ח"ג סי' מז) דדקדק כן ויעו"ש דלדעת הראשונים דפליגי ז"ל דשאני התם דאיתרע צנפילכה ובכה"ג לכו"ע הוי חספא צעלמא] ויעוין צתשובות הרמצ"ן (סי' ה) דאף מאן דמפיק שובר איתמי לריך לקיימו ואף דלא טעינן להוליא ומשום דמדצבנן ציעלו השטר לגמרי [והתוס' צסוגין ציחרו טעמא דמ"ד מודה בשטר שכתבו אין לריך לקיימו וז"ל וא"ת ומ"ע לא מהימן צמיגו דאי צעי אמר

יעוין צרשצ"א צסוגיא דהנהו גינאי (גיטין יד
 א) שכתב וז"ל ומיבו אי תרי גינאי נינהו צר
 מהאי דאישתעצד מהימני דלא גרע מתרי
 סהדי דעלמא, ואי משום נגיעת עדות הגע
 עלמך דאין כאן נגיעת עדות כלל, אלא מיבו
 נראה דדוקא צדאיכא לאישתלומי מינייבו הא
 לאו הכי חיישינן לקנוינא, כהביא דהאומר
 שער אמנה הוא זה צצמקום שחצ לאחרים
 אינו נאמן דחיישינן לקנוינא עכ"ל, ומצואר
 דהך חשש קנוינא מהני אף צמקום נאמנות
 עדים.

ובעיקר גדר חשש קנוינא יעוין עוד צמלחמות
 צפרק הכותב וצמשנ"ת שס ואכמ"ל.

משום כך הוכחה דאין אדם משקר לחוב
 לעלמו, וצכה"ג דצא לפטור עלמו ל"ש האי
 טעמא.

אך למשנ"ת ניחא היעצ, דצאומר לא לויתי
 כיון דלא הויא הודאה מפורשת ליכא לדין
 הנאמנות דהודאת צעל דין, ואינו אלא מחמת
 דין הצעלים, וצזה אכן לא מהימן לחוב
 ללקוחות.

והנה ר' שמואל זצ"ל (שס) נתקשה עוד דאם
 איתא דעיקר הנאמנות דהודאת צעל
 דין שייכא אף צגוונא דחצ לאחרים, כיצד מהני
 חשש קנוינא צעלמא לצעל נאמנותו, אולם